הרב עקיבא ווילינג

מעביר ד׳ אמות ברשות הרבים

איתא בשבת צו: זרק ד׳ אמות ברה״ר מנלן דמחייב והגמ׳ הביאה כמה אפשרויות לגמור ממשכן ודחתה אותם. וסיים הגמ׳ ותו מעביר ד׳ אמות ברה״ר מנלן דחייב, אלא כל ד׳ אמות ברה״ר גמרא גמירי לה. ויש לעיין באיסור זה דהעברה ברה״ר האם הוא אב או תולדה ומהו ייחסה למלאכת הוצאה מרשות לרשות.

כתב הרמב״ם (פי״ב ה״ח) הוצאה מרשות לרשות מלאכה מאבות מלאכות היא ... הא למדת שההבאה מלאכה קורה אותה. וכן למדו מפי השמועה שהמעביר ברה״ר מתחילת ארבע לסוף ארבע הרי הוא כמוציא מרשות לרשות וחייב. ומזה שכלל הרמב״ם איסור העברת ד׳ והוצאה בהלכה אחת, ומלשון כמוציא נראה שיסוד איסורו הוא כמוציא מרשות לרשות. וכבר הסתפק הפרמ״ג בהקדמתו להלכות שבת אי ד׳ אמות ברה״ר אב או תולדה. והמ״מ בהלכה ט׳ כתב שמכמה מקומות מבואר שהוא תולדה.

אולם נראה מהרמב״ם עצמו שהוא אב. וכ״כ בהלכה י׳ הזורק מרשות לרשות או המושיט הרי זה תולדת מוציא וחייב, וכן הזורק או המושיט בידו מתחילת ארבע לסוף ארבע הרי זה תולדת מוציא וחייב. הרי כאן בהלכה י׳ מנה הרמב״ם תולדת מלאכת הוצאה, והאב כבר כתב בהלכה ח׳.

בנוסף לזה הרי איתא בגמ׳ צו: דזריקה תולדה דהוצאה, וזורק מתחילת ד׳ לסוף ד׳ הוא תולדת מוציא, ואי כל ד׳ אמות תולדה משום הכי בכל מקרה תולדה היא. ועוד הרמב״ם כתב שזריקת ד׳ ברה״ר תולדת מוציא והרי אין זה מוציא כלל אלא מעביר ד׳, אלא נראה שד׳ אמות הוא חלק של האב דמוציא ולכן נקרא מוציא.

והנה ביחס בין ד׳ אמות למוציא, מפורסמים דברי בעה״מ (לו:) ״ד׳ אמות ברה״ר גמרא גמירי להו, וכולהו תולדות דרה״ר לרה״י נינהו לפי שד׳ אמות של אדם בכל מקום קונות לו וכרשותו דמיין וכשמוציא חוצה להן בזורק או מעביר כמוציא מרה״י לרה״ר דמי.״ הרי הניח בעה״מ שמעביר הוא תולדה דהוצאה. וכן הוא בלשון הר״ן (לא:) ועפ״ז מתורץ קושיית הרשב״א שהק׳ אמאי יש רק ל״ט אבות ולא מ׳. והנה הרמב״ם כתב שהעברת ד׳ כמוציא מרשות לרשות – ולפום ריהטא נשמע כדברי בעה״מ, וקשה דלפי הרמב״ם העברת ד׳ הוא אב.

ונראה ליישב ע״פ דברי חידושי הר״ן (צז. ד״ה שכן) שכ׳ ז״ל שד׳ אמות כמוציא מרשות לרשות ... הלכך אע״ג דהוי במשכן אינה אב בפני עצמו דהוי לה לגבי הוצאה כשובט ומדקדק דאמרינן דהן בכלל מסך ואורג ע״כ דהיינו חלק מהאב עצמו. וע״פ זה מיושב הרמב״ם דס״ל כהבע״מ ומ״מ אב הוא.

והנה הוכחנו שלפי הרמב״ם ד׳ אמות ברה״ר אינו תולדה אלא חלק מהאב עצמו. אולם קשה דאיתא בגמ׳ צז: מרה״י לרה״ר ועבר ד׳ אמות ברה״ר ר״י מחייב דס״ל דיש לחייב תולדה במקום אב וד׳ אמות ברה״ר הוא תולדה. ועיין שם ברשב״א שפירש שהצד לחייב ס״ל כהירושלמי, שבאמת זריקת ד׳ הוי אב בפני עצמו ואיכא מ׳ אבות. ומצאתי בספר מקור הלכה שעמד על זה שמסוגיית הגמ׳ מבואר שד׳ אמות תולדה הוא, וכתב בדרך אפשר, שאינו תולדה, רק שאינו אב בפני עצמו וכתולדה בזה שאם עשה בהעלם אחד לוקה אחת, ולא שהוא ממש תולדה במקום אב. ונראה כדברינו לעיל ע״פ חידושי הר״ן.

אולם באמת כל הסוגיא תמוה, שהרי הסוגיא עוסק באחד שזרק, וזריקה עצמה תולדה (צו:) וא״כ איך שייך לדון על תולדה במקום אב כל זורק הוי רק תולדה. ואפשר לומר שאף בזריקה שהוא תולדה שייך לחלק בין זורק מרשות לרשות שהוא כעין האב, וזורק ד׳ אמות כעין תולדה. אולם אפשר לדחות שלאו דווקא הוא וא״כ אין להוכיח מסוגיא זו שד׳ אמות הוי תולדה וצ״ע.

והנה האחרונים הקשו על דברי בעל המאור משום שדין ד׳ אמות קונות לו בכל מקום הוא תקנה דרבנן כדי דלא ליתי לאנצויי. ואפי׳ לדברי התוס׳ ריד ב״מ דף י. שס״ל שמועיל קנין ד׳ אמות בגיטין מדאורייתא אפשר דהוי רק משום שמשתמרת לדעתה. ונראה שמעולם לא כוון בעה״מ ללמוד מקנין ד׳ אמות, אלא זה שחז״ל תקנו שד׳ אמות קונות מגלה שד׳ אמות של אדם הוי מקומו מדאורייתא, וע״פ דין דאורייתא זה תקנו שד׳ אמות קונות מדרבנן. ובאמת, הר״ן (לא:) כתב שד׳ אמות של אדם מקומו ולא הזכיר קנין כלל. ועוד הקשו, לפי בעה״מ אף אי אינו מעביר ד׳ אמות ורק הוציא מד׳ אמותיו ג״כ יהא חייב וכגון אי דחף חפץ ע״י מקל חוץ לד׳ אמותיו. ועוד אי אחד נותן לתוך ד׳ אמות של חבירו, וחבירו לחבירו תפטר דהוי מרה״י לרה״י.

ומחמת הקו׳ האלו מסתבר לומר שמעולם לא כוון בעה״מ לומר שהוצאה חוץ לד׳ אמותיו כהוצאה לרשות אחרת ובודאי בעי העברת ד׳ אמות בפועל אלא בא לפרש למה ואיך מתייחסת ד׳ אמות להוצאה עצמה ולמה אינה אב בפני עצמה, ועוד איך עונשים עליה, דאין עונשין על הלכה למשה מסיני, ובאמת זהו הנקודות שהראשונים עומדים נגדם. וא״כ אין לחדש כללים וחידושים ע״פ דברי בעה״מ. ועכשיו ראיתי בשו״ת מהרש״ם ח״ו סימן ל״ט שכתב כן שכוונת בעה״מ רק לומר שאינו אב בפני עצמו וכמוציא מרשות לרשות, אלא ודאי אינו חייב על פחות מד׳ אמות.

אולם מדברי הרלב״ג בפרשת יתרו (פרק כ׳) מבואר שהבין כפשטן דאיתא בגמ׳ צז: ת״ר הזורק מרה״ר לרה״ר ורה״י באמצע, ד׳ אמות ברה״ר חייב דרשויות מצטרפות, ופי׳ רש״י אם עבר ד׳ אמות ברה״ר אפי׳ ע״י צירוף חייב. וכן פירש הרמב״ם (פי״ג הי״ז) במעביר ד׳ אמות ברה״ר זו עם רה״ר השנייה חייב מפני שד׳ אמות בשתי רשויות הרבים מצטרפים.

אבל הרלב״ג כתב וז״ל כי אלה ד׳ אמות הם כמו רשותו של אדם היושב בהם. ולזה הצטרף עמהם הרה״י להשלים שיעור ד׳ אמות וזה הדבר כבר נתבאר בפרק הזורק ... ואולם הרמב״ם ז״ל נראה מדבריו שלא יתחייב עד שיהיו שם ד׳ אמות מזולת רשות היחיד ולא אשער מאין הוציא זה. כי אלו ד׳ אמות הם שיעור מה שיש תחתיו של אדם ולא תהיינה בשום

פנים תחתיו אלו הד׳ אמות מרשות הרבים, שרשות היחיד מפסיק ביניהם אם לא יחתוך האיש ההוא, ולזה נפלאנו על הרמב״ם ז״ל ע״כ.

והרי נקט הרלב״ג כדברי בעה״מ שד׳ אמות מקומו ולכן חייב המוציא ממנה וא״א לחלק את הד׳ אמות שלו רק אי יחתוך האיש ההוא ופי׳ סוגית הגמ׳ שמצרפין רה״י לשיעור ד׳ אמות ולכן אי עקר מרה״ר והניח בריחוק ד׳ אמות ברה״ר אף אי לא עבר ד׳ אמות של רה״ר מ״מ חייב שהוציא מחוץ לד׳ אמותיו. הרי מבואר בדבריו שחייב אפי׳ אי לא עבר ד׳ אמות ברה״ר, שהוציא מרשותו, ממש כמו מוציא מרשות לרשות, ודברי בעה״מ מחודשים הם אף לדינא.

ועיין חזו״א ס״ב:ה שכתב אי אחד עקר מרה״ר והעביר בידו ד׳ אמות ברה״י ושוב הניחה ברה״ר, אפשר דחייב שכמו שחייב אף בהעביר למעלה מי׳, כמבואר בגמ׳ ח: המעביר דרך עליו, ומשנה צב. משא בני קהת, ה״ה חייב אף אי עבר ברה״י. ושוב דחק שאפשר למעלה מי׳ חייב שתחתיו מקום חיוב כדברי התוס׳ דף ו. ד״ה התם ועוד דהוי אגוד לגופו דהוי ברה״ר. ומ״מ חזינן בחזו״א דבר חידוש שע״פ סברא אפשר לחייבו אע״פ שלא העביר כלל ברה״ר ולכאורה זה מחודש יותר מהרלב״ג, שמחייב בהולך פחות מד׳ של רה״ר שמצרף רה״י, וחידש החזו״א שחייב אף אי לא הלך כלל ברה״ר. ומאידך הרלב״ג מחודש יותר דלא בעי שיהא בריחוק ד׳ אמות של רה״ר, משא״כ החזו״א מחייב רק משום שבסוף הניח החפץ בריחוק ד׳ אמות ממקום שהתחיל בו ברה״ר.

והנה לא ברור מי הם החולקים על דברי בעה״מ. עיין תוספות דף ב. ד״ה פשט שכתב שד׳ אמות אינו מן הסברא ללמוד מהוצאה, ואי יסוד האיסור כמו בעה״מ, הוי ממש כמו הוצאה, ומן הסברא ללמוד ממנו. ומהמאירי סוכה מג. לכאורה מבואר שלא כדברי בעה״מ, שכתב בשם גדולי המפרשים וז״ל ואע״פ שחיוב העברה צריך הנחה ועקירה, מאחר שעקר מרה״י זה והניח לרה״י והעביר ד׳ אמות בין זה לזה חייב ע״כ. ומזה שמחייבו אע״פ שעקר והניח ברה״י מבואר שעצם חיוב ד׳ אמות הוא העברת ד׳, ולא העקירה וההנחה שהרי הם ברה״י שאינו רשות חיוב כלל. ולפי בעה״מ שהעברת ד׳ כמוציא מרשות לרשות העקירה וההנחה הם ממש המחייבים, וממילא צריכים להיות ברשות חיוב, ובנוסף לזה הוצאה

מרשות הוא רק אי מוציא מד׳ אמותיו ברה״ר שהוא כרשותו, ולא מרה״י שבו אין לו ד׳ אמות.

ומדברי המאירי הוכיח התוצאות חיים סימן ז שהמחייב של העברת ד׳ הוא ד׳ אמות באמצע, ועקירה והנחה התנאים. והביא עוד מהמאירי ג: שכתב שידיעה לחצי שיעור נאמר דווקא במעביר ד׳ אמות ברה״ר, אבל בהוצאה מרשות לרשות מכיון שאין חיובו אלא בהנחה ממילא אין בו פטור דידיעה לחצי שיעור. וטעמא לזה שכל משך הד׳ אמות הוא המחייב ולכן ידיעה מפסיק, משא״כ בהוצאה חיוב משום עקירה והנחה ולכן אין ידיעה באמצע מפסיק. ולכן תמוה דברי המאירי במשנה עג. וז״ל ולא נמנית בכאן העברת ד׳ אמות ברה״ר מפני שהיא תולדה של מוציא שכל ד׳ אמות של אדם רשותו הם וכשמעביר חוץ מהן נקרא מוציא ע״כ. וזהו ממש כדברי בעה״מ ולפי דברינו הוא חולק וס״ל שעצם העברת ד׳ אמות הם המחייב ולא ההוצאה מרשות לרשות. וצ״ל ששהמאירי מלקט שיטות שונות ובאמת זה סותר דבריו בסוכה שהביא בשם יש מפרשים.

ומרש״י סוכה שם נראה שמסכים לחידוש של המאירי דאיתא התם אמר רבה טעמא שאין נוטלין לולב בשבת גזירה שמא יטלנו בידו וילך אצל בקי ללמוד ויעבירנו ד׳ אמות ברה״ר. וכתב רש״י ז״ל שה״ה דמצי למימר שיוציא מרשות לרשות אלא שע״פ רוב יש לחוש להעברת ד׳ אמות ואין לחוש להוצאה כגון אי מונח בכרמלית ... דאין כאן איסור הוצאה דאורייתא ויש כאן העברה ברה״ר, או הגביהו ע״מ ליטלו ולא להוציאו ונמלך להוציא שפטור משום הוצאה ע״כ. והרי מחייב רש״י אי עקר מכרמלית והניח ברה״ר משום ד׳ אמות ברה״ר, אף שעקירה לא הוי ברה״ר. וכבר העיר כן התוצאות חיים סימן ז׳, אף שיש לדחוק ולפרש רש״י בכאן שעמד לפוש ברה״ר ושוב הלך ד׳ אמות, וא״כ אין שום הוכחה מרש״י ובאמת כן פי׳ הגרע״א בדף ה: (בד״ה המוציא).

וברש״י טמון עוד חידוש שפטור דמפנה חפציו ... ונמלך להוציאן נאמר דווקא בהוצאה ולא בהעברת ד׳. וע״פ יסוד התוצ״ח במאירי וברש״י שאין המחייב עקירה והנחה אלא ד׳ אמות עצמו, מובן דאף אי לא חישב בשעת עקירה מ״מ הד׳ אמות נעשה בחיוב, שמלאכת

מחשבת נאמר דווקא בעיקר המחייב ולא בעקירה, וכן ביאר המקור הלכה, וא״כ נמצא ב׳ חידושי רש״י מבוססים על יסוד המאירי בדין ד׳ אמות.

ויסוד הנ״ל ביסוד איסור ד׳ אמות מובא בשם הגר״ח. דעיין תוספות כתובות לא. ד״ה שעקירה שהק׳ ב׳ דינים אהדדי דזרק חץ וקרע שיראין בהליכתו פטור משום עקירה צורך הנחה וקלב״מ, ולעומת זאת א״ר אבין זרוק גניבותיך לחצרי כיון שמטי לאויר חצירו קנה וחיוב שבת לא הוי עד דמטיא לארץ, ולמה, הרי עקירה צורך הנחה פוטר וא״כ למה חייב על הגניבה. ותירץ הגר״ח שחלוק ד׳ אמות ברה״ר ומוציא מרשות לרשות, ד׳ אמות ברה״ר כל הד׳ הם גורמי החיוב, ולכן מיפטר זרק וקרע שיראין בהליכתו משום קלב״מ אבל במוציא מרשות לרשות אין עיקר גורמי החיוב אלא הוצאה מרשות לרשות ואינו חייב אלא בעקירה והנחה, אבל מה שנגמרה המכירה מכי מטי לאויר חצירו הרגע הזה אינו מגורמי החיוב.

והנה בדין עקירה צורך הנחה שנאמר בקלב״מ יש לדון אם באמת שייך לכללי הוצאה או לא. דזה שפטור על כל מה שנעשה בין עקירה והנחה האם זה מגלה לנו שהוא חלק עיקרי בחיוב הוצאה או שהוא רק חלק מהחיוב ולכן נפטר מדין קלב״מ אבל באמת עקירה והנחה ג״כ מחייבים ד׳ אמות ברה״ר. ועיין שם בשטמ״ק בשם הרא״ה שכותב שמשעת עקירה כבר התחיל להתחייב בנפשו, והיינו שחיוב העברת ד׳ הוא משעת עקירה ולא הד׳ אמות כשלעצמן. וא״כ אין הוכחה כלל שד׳ אמות לבד מחייבין העברה ברה״ר. אולם מלשון תוספות ד״ה הכא נמי שכתב שעקירה גורמת החיוב ועד שעת הנחה מושך אבל לא כתב שמשעת עקירה כבר נתחייב בנפשו, וא״כ לפי תוס׳ אפשר שיש מקום לומר שרק הד׳ אמות כשלעצמן הוי זמן החיוב, וכדברי הגר״ח ולכן פטור משום קלב״מ.

ודברי הגר״ח שהבאנו ע״פ חידושי גר״ח על הש״ס סימן קי״א, וכן מובא בשמו באבן האזל הל׳ גניבה פרק ג׳, אבל בספר מגנזי הגר״ח סימן מ׳ מובא בנוסח אחר קצת והוא דבזורק חץ עקירה הנחה והעברה בינתיים הכל מגוף העבירה, ואף במעביר יותר מד׳ אמות ג״כ הוי חלק מהעבירה, משא״כ בזורק מרשות לרשות עיקר העבירה הוא החלפת הרשויות והמותר לא שייך לעבירה, ונמצא דשעת קנין לאו שעת העבירה.

ולכאורה לפי זה אזיל הביאור בדברי המאירי ורש״י, דהיינו טעמא שחייב אף בעקירה ברה״י וחייב אף בעקר שלא ע״מ להעביר משום שהמחייב של ד׳ אמות הוא רק הד׳ אמות, ולא עקירה והנחה, אבל לפי הנ״ל שמחייב של ד׳ אמות הוא העברת ד׳ אמות ועקירה והנחה, אין לומר כן.

ועיין באבן האזל שהק׳ על דברי ר׳ חיים מדברי הרמב״ם (פי״ב הט״ו) וז״ל, מותר לאדם לטלטל ברה״ר בתוך ארבע אמות שהוא עומד בצדן ויש לו לטלטל בכל המרובע הזה, ובאמה שלו מודדים, אם היה ננס באבריו נותנין לו ארבע בבינונית של כל אדם ומפי הקבלה אמרו שזה שנאמר בתורה שבו איש תחתיו שלו יטלטל חוץ למרובע זה אלא במרובע זה וכו׳ עכ״ל. ולשונו משמע דעיקר חיוב הוא להוציא מן הד׳ אמות, אבל כל משך ד׳ אמות אינו עיקר גורם החיוב.

ודברי הרמב״ם מבוססים על דברי הגמ׳ בעירובין מח. דאיתא שם דיש לו ד׳ על ד׳ ולא יותר והיכי כתיבא שבו איש תחתיו ... ונחלקו שם בגמ׳ אי באמה דידיה או באמה של קודש עיי״ש. והנה הפשטות של אותו סוגיא דבהלכות תחומין עסקינן שכן נראה מרש״י ד״ה שמונה, ומפורש בתוס׳ רי״ד ד״ה באמה דידיה וז״ל דווקא להלוך, אבל לטלטל באמה של קודש, שהמעביר ד׳ אמות ברה״ר דהילכתא גמירי לה שיעור שוה יש לכל אדם בין ננס בין ענק שממקום החפץ מודד ד׳ אמות לכל צד ע״כ.

וכשיטת הרמב״ם כן נראה ברשב״א עבודת הקודש שער ג׳ שד׳ אמות הם בין לטלטל ובין להלוך חוץ מהם, ובאמה דידיה משערינן, ומזה מבואר שסוגיית הגמ׳ קאי ג״כ אדיני הוצאה. ועל שיטת הרמב״ם יש להק׳ בתרתי, חדא למה הק׳ הגמ׳ ד׳ אמות מנלן וסיים דהלכה למשה מסיני, והרי גמ׳ מפורשת היא דגמרינן משבו איש תחתיו. ובדברי הרמב״ם עצמם ג״כ קשה שבהלכה ח׳ כתב שלמדנו מפי השמועה שמעביר מתחילת ד׳ לסוף ד׳ חייב. ובהלכה ט״ו ומפי הקבלה אמרו שזה שנאמר בתורה שבו איש תחתיו שלא יטלטל חוץ למרובע הזה ... ואי דין אחד הוא למה חוזר הרמב״ם עליו. ועוד כנראה סותר אי הד׳ אמות הוקבע ממקום החפץ (הלכה ח׳) או ממקומו של אדם (הלכה ט״ו).

והאור גדול על משניות עירובין (ד:ה) כבר הקשה כן על הרמב״ם ושם דחק לפרש ברמב״ם שהלכה ח׳ הוא דין דאורייתא, וד׳ אמות הוא מהחפץ, והלכה ט״ו הוא חומרא דרבנן ״מפי הקבלה״ ואסור להוציא מד׳ אמותיו אף אי לא העביר החפץ עצמו ד׳ אמות. ובעקבותיו הק׳ החזו״א קי״ב:ד׳ אות י״א ושם מביא מח׳ מ״ב ופרמ״ג בדין ד׳ אמות דפסק המחבר שמ״ט:א׳ שמודדין ד׳ אמות באמה שלו, וכתב הפרמ״ג שזה אינו נאמר במעביר ד׳ אמות ברה״ר, דשיעורו הוא ד׳ אמות של קודש ורק בתחומין משערין באמה דידיה, ומ״ב בשעה״צ ס״ק ג׳ חולק ומשערינן באמה דידיה אף בד׳ אמות ברה״ר.

ובאמת זהו מח׳ ראשונים, הרמב״ם ותוס׳ רי״ד. וסיים שם החזו״א שהרמב״ם בהלכה ט״ו שכותב שד׳ אמות שלו ולא של חפץ הוא רק איסור דרבנן. ובאמת ב׳ דינים נאמרו ברמב״ם וכדברי האור גדול. וא״כ אי הלכה ט״ו ברמב״ם הוא רק דין דרבנן לכאורה אין להקשות כדברי האבן האזל, שבעצם משך ד׳ אמות הם עיקר החיוב ולא כמו שיטת בעל המאור, אלא מתחילת ד׳ לסוף ד׳ הוא האיסור, והלכה ט״ו שמשמע יותר כמו הבעה״מ שאיסור להוציא חוץ לד׳ אמותיו זהו חומרא דרבנן.

ראינו שנחלקו הרמב״ם ותוס׳ רי״ד אי באמה דידיה או באמה של קודש משערינן הד׳ אמות במעביר ד׳ ברה״ר, וכן נח׳ האחרונים בהנ״ל. וכנראה תלוי מח׳ זו אי הד׳ אמות ממקום האדם או ממקום החפץ, התוס׳ רי״ד מפורש שמהחפץ מודדין, וכן נראה בתוס׳ דף ד. ד״ה והא שהביא גמ׳ עירובין יז: דאל יצא איש ממקומו הוא מקומו של אדם אבל נמי משמע מקומו של חפץ, ומשמע בתוס׳ שדווקא ממקום החפץ מודדים. וכן נראה מרש״י עירובין צח: שמטלטל ובלבד שלא יוציא מד׳ אמותיו, ופירש״י ממקום שהיה מונח בו, ורש״י הדגיש שד׳ אמות הם ממקום שהיה מונח כמפורש בתוס׳ רי״ד. ואי מודדין מהחפץ מסתבר שבאמה של קודש מודדין, ובאמת כן מפורש בתוס׳ רי״ד. אבל אי משערינן באמה דידיה והוא תלוי בכל אדם ואדם, מסתבר שקובעין הד׳ אמות ממקום האדם. והרמב״ם בהלכה ט״ו שפירש שמשערינן באמה דידיה שם משמע שמודדין מהאדם עצמו ולא מהחפץ, ועדיין צ״ע.

איתא בגמרא צז: פשיטא נתכוון לזרוק שמנה וזרק ארבע הרי כתב שם משמעון. נתכוון לזרוק ארבע וזרק שמנה מהו מי אמרינן הא אפיק ליה, או דילמא היכא דבעי הא לא נח. ולאו היינו ... באמר בכל מקום שתרצה תנוח. דהיינו בעי מחשבה שתנוח במקום זה. ודקאמרת הרי כתב שם משמעון מי דמי התם כמה דלא כתיב שם לא מכתיב ליה שמעון, הכא כמה דלא זריק ארבע לא מיזדרקי ליה תמני.

ונחלקו הראשונים בביאור דברי הגמרא. רש״י נקט שמסקנת הגמ׳ דאף נתכוון לזרוק ח׳ וזרק ד׳ פטור, וכנגד הפשיטותא ופירש הגמ׳ בלשון תימא. אבל הרמב״ם (פי״ג הכ״א) חולק וז״ל המתכוון לזרוק ח׳ אמות ברה״ר ונח החפץ בסוף ד׳ חייב שהרי נעשה כשיעור המלאכה ונעשית מחשבתו שידוע שאין החפץ מגיע לסוף ח׳ עד שיעבור כל מקום ומקום מכל השמונה. אבל נתכוון לזרוק ד׳ ונח בסוף ח׳ פטור לפי שנח במקום שלא חשב שתעבור בו וכ״ש שתנוח עכ״ל. ובשלמא לרש״י שניהם פטורים דלא נעשית מחשבתו, אבל לפי הרמב״ם מהו החילוק בין נתכוון לזרוק ח׳ ונתכוון לזרוק ד׳ בשניהם לא אתעביד מחשבתו שלא נתכוון להנחה באותו מקום.

ויש לפרש דברי הרמב״ם ע״פ דברי חידושי הר״ן צ״ז: שכתב וז״ל טעמא שפשוט יותר לחייב זורק ח׳ והלך ד׳ דלא נתאחר גמר מלאכתו ממה שנתכוון לו ונגמר קודם, דכל העברה שבעולם ואפילו אלף אמה הרי כל ענינה נגמרה בארבע אמות שכך הוא שיעורא וכל מה שמהר יותר ממה שנתכוון בתחילה מלאכת מחשבת היא, משא״כ נתכוון לזרוק ד׳ וזרק ח׳ שנתכוון למלאכה מעולה... וכל שנתאחר גמר מלאכה קלקול הוא אצלה עכ״ל. ומבואר בדבריו שכל העברה שבעולם אפילו אלף אמה הוא ד׳ אמות ותוספת, ולכן ד׳ נחשב תמיד כמלאכת מחשבת. ולכן לעולם חייב עליו, אבל אי נתאחר אין שום טעמא לחייב שזה לא הוי מחשבתו וממילא קלקול הוא.

אולם יש לפרש את דברי הרמב״ם ע״פ דברי הגר״ח שיסוד איסור העברה הוא העברה עצמה ולא עקירה והנחה. וממילא אפשר לחייב את הזורק, אע״פ שהוא נתכוון לח׳ ובסוף הלך רק ד׳ דנעשית מחשבתו בזה שעבר ד׳ אמות כמו כתב שם משמעון. ואע״פ שלא נתכוון שתנוח לאחר

ד׳ לא איכפת לן שאין ההנחה המחייב, רק העברת ד׳. משא״כ נתכוון לזרוק ד׳ וזרק ח׳ שאין מלאכה שנעשית בתוך זה שכוון לעשות אז אין לחייבו.

ושם באבי עזרי העיר מדברי הרשב״א (צ״ז:) שכתב שלפי הרמב״ם, אי זרק מרה״ר לרה״ר ורה״י באמצע ונתכוון לזרוק ד׳ ברה״ר ונפל ברה״י חייב דהוי ככתב שם משמעון דהוצאה וזריקה מלאכה אחת הן. והיינו שהוא כמו נתכוון לזרוק ח׳ וזרק ד׳ שחייב לפי הרמב״ם. וע״פ דבריו ברמב״ם קשה, שדווקא בהעברת ד׳ כן ולא בהוצאה מרשות לרשות שחייב על עקירה והנחה. ובאמת הריטב״א צח. חולק על הרשב״א ולפי הרמב״ם דווקא בנתכוון לזרוק ח׳ וזרק ד׳ חייב אבל בנתכוון להעביר ד׳ ברה״ר ונח ברה״י פטור, אע״פ שנתכוון לאיסור ועלה בידו איסור, שאין לחייב על איסור שהוא לא נתכוון לה מראש. ודבריו מובנים היטב לפי דברינו בשיטת הרמב״ם.

ועוד בספר אבי עזרי (פ״א הי״ט) הביא סייעתא לדברי הגר״ח מסוגית הגמ׳ דף קב. דאיתא שם, איתמר שתי אמות בשוגג, שתי אמות במזיד, שתי אמות בשוגג; רבה אמר פטור, אפילו לרבן גמליאל דאמר אין ידיעה לחצי שיעור התם הוא, דכי קא גמר שיעורא בשוגג קא גמר, אבל הכא דבמזיד לא. ובמאי אי בזורק שוגג הוא, אלא במעביר. דהיינו בסוף ד׳ שהוא השיעור המחייב מזיד היה ומזה שאחר ד׳ נחשב כשעת איסור והוא מזיד באותו שעה לכן הוי ידיעה ופטור, והרי זה שהעביר לא גמר איסורא שהרי לא הניח, אלא מבואר שהמחייב של העברה הוא עצם העברה, והנחה הוי רק כתנאי, אבל האיסור הוא בלעדיו.

אולם נראה שע״פ דברי רש״י שם ד״ה אלא במעביר יש לדחות ראיה זה – וז״ל וכיון דבידו לעמוד בסוף שתי אמות האמצעיות - אשתכח דגמר שיעורא במזיד ע״כ. ורש״י הדגיש זה שיכול לעמוד ובאמת אפשר דהנחה חלק מהמחייב ורק דאחר ד׳ נחשב שעת איסור מכיון שיכול לעמוד.